

PROMJENE RASPOREDA:

Kolegij	Stari termin	Novi termin
SOM (prvi kolokvij)	19. ožujka 10-12h	23. ožujka 13-15h
Opća fizika 2 (predavanje)	20. ožujka 8-10h	19. ožujka 10-12h
Numerička matematika	20. ožujka 10-12h	6. travnja 13-15

Pravila kolokvija

- Dozvoljene formule s weba (M. Grbić) <http://www.phy.hr/~mgrbic/som/materijali/formule.pdf> i kalkulator
- Barem tri lista papira (svaki zadatak posebno) + milimetarski (+ravnalo)
- Pisati međukorake (međusume)

OPISNA STATISTIKA

GRAFIČKE METODE

S-L dijagram

Ostvareni bodovi na natjecanju
(matematika, 2007., Grad Zagreb, 8. razred)

41	45	24	13	33
6	11	34	11	24
32	31	19	20	23
11	24	9	25	27
16	11	26	28	21
34	47	28	37	39
13	50	50	22	19
35	14	23	27	
24	17	28	39	
16	10	26	27	

1. odaberemo jednu ili više početnih znamenki za 'stabljiku'
2. u stupac popišemo sve moguće stabljike
3. desno od svake stabljike popišemo sve pripadajuće 'listove'

5	00
4	157
3	123445799
2	012334444566777888
1	0111133466799
0	69

HISTOGRAMI

Diskretna varijabla - ona za koji je skup mogućih vrijednosti konačan ili prebrojiv

-najčešće se radi o prebrojavanju

Kontinuirana varijabla - skup mogućih vrijednosti jest cijeli interval na brojevnom pravcu

-najčešće rezultat mjerenja

Bodovi na testu provjere znanja

11	16	9	10	15	17	10	20
10	16	11	14	11	17	11	12
17	12	10	16	15	12	13	16
14	17	14	4	15	14	7	14
15	17	15	10	15	18	15	16
15	9	13	16	11	18	11	6

Def.: **Frekvencija** f_i neke određene vrijednosti x_i varijable X jest broj pojavljivanja te vrijednosti u promatranom skupu podataka.

11 16 9 10
15 17 10 20
10 16 11 14
11 17 11 12
17 12 10 16
15 12 13 16
14 17 14 4
15 14 7 14
15 17 15 10
15 18 15 16
15 9 13 16
11 18 11 6

x_i	f_i
1	0
2	0
3	0
4	1
5	0
6	1
7	1
8	0
9	2
10	5
11	6
12	3
13	2
14	5
15	8
16	6
17	5
18	2
19	0
20	1

raspodjela frekvencija

Def.: **Relativna frekvencija** f_{ri} neke određene vrijednosti x_i varijable X jest frekvencija podijeljena s ukupnim brojem podataka:

$$f_{ri} = \frac{f_i}{N}$$

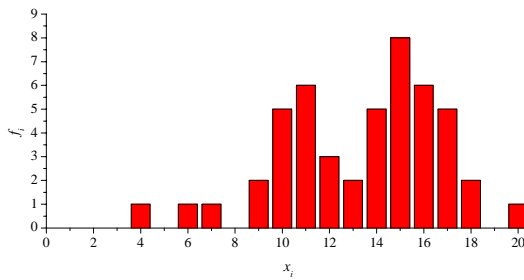
x_i	f_i
1	0
2	0
3	0
4	1
5	0
6	1
7	1
8	0
9	2
10	5
11	6
12	3
13	2
14	5
15	8
16	6
17	5
18	2
19	0
20	1

$N = 48$

x_i	f_i	$f_{ri}(\%)$
1	0	0
2	0	0
3	0	0
4	0.021	2.1
5	0	0
6	0.021	2.1
7	0.021	2.1
8	0	0
9	0.042	4.2
10	0.104	10.4
11	0.125	12.5
12	0.063	6.3
13	0.042	4.2
14	0.104	10.4
15	0.167	16.7
16	0.125	12.5
17	0.104	10.4
18	0.042	4.2
19	0	0
20	0.021	2.1

Crtanje histograma (za diskretnu raspodjelu):

1. odredi frekvencije ili relativne frekvencije
2. na apscisi označi moguće vrijednosti varijable X
3. nacrtaj pravokutnik visine f_i ili f_{ri} .

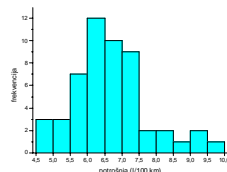
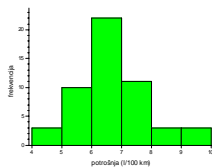

potrošnja goriva

6,25	5,93	7,8	4,95	9,2	8,57
6,82	7,43	5,78	5,46	6,54	7,02
6,78	4,75	5,32	7,11	5,66	5,99
6,87	8,35	7,66	7,23	6,58	6,92
6,32	7,08	5,98	6,25	5,45	6,72
6,38	6,9	9,87	6,23	6,52	6,43
6,12	5,81	6,37	7,23	7,46	8,06
6,09	5,82	4,99	6,32	6,51	6,49
9,49	6,39				

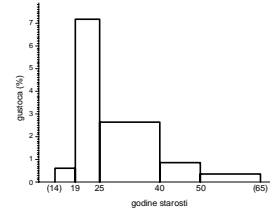
Konstrukcija histograma:

1. Podijelimo apscisu na prikladan broj razreda (ekvidistantno ili neekvidistantno)
2. odredimo frekvencije
3. crtamo pravokutnike
  - za ekvidistantne razrede visina = f_{ri}
  - za neekvidistantne razrede visina = f_i /širina

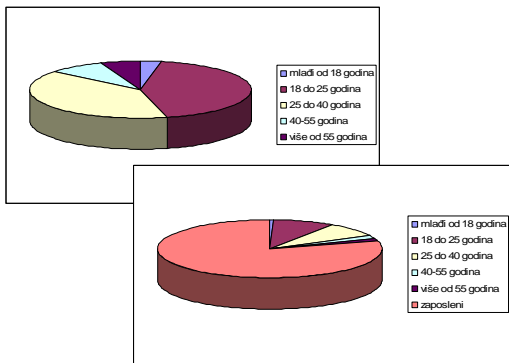
Osobe prijavljene zavodima za zapošljavanje u Hrvatskoj 1990:

dob	broj osoba (u tisućama)	$f_{ri}(\%)$
(14)-19	6,1	3,12
19-25	84,0	42,99
25-40	77,5	39,66
40-50	16,6	8,50
50-(65)	11,2	5,73
UKUPNO	195,4	100,00

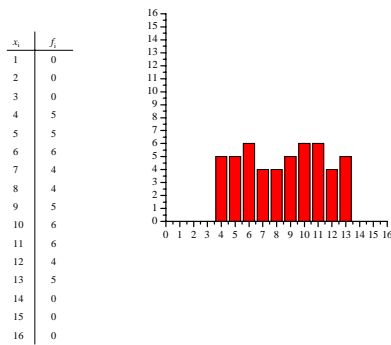

Oblik:
unimodalan,
pozitivno nagnut

Kružni (tortni) dijagram (pie chart)

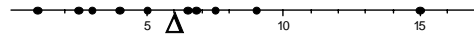

MJERE POLOŽAJA

Def.: Srednja vrijednost $\bar{x}$ uzorka $x_1, x_2, \dots, x_n$ je

$$\bar{x} = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_n}{n} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i$$

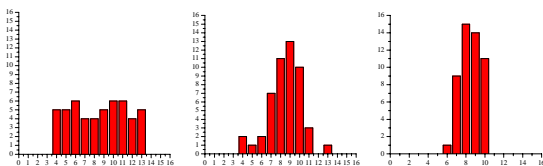

Def.: Srednju vrijednost populacije označavamo s μ .

Def.: **Medijan** $\tilde{x}$ određujemo tako da sva opažanja poredamo po veličini. Ako je broj opažanja neparan, medijan je vrijednost $\left(\frac{n+1}{2}\right)$ -tog opažanja. Ako je broj opažanja paran, medijan je srednja vrijednost $\left(\frac{n}{2}\right)$ -tog i $\left(\frac{n}{2}+1\right)$ -og opažanja.

ošišani prosjek: ....

MJERE RASPRŠENJA

Def.: **Raspon uzorka** - razlika između najveće i najmanje vrijednosti u uzorku

Ovisi samo o ekstremima

kvantili; percentili; ....

Def.: **Odstupanje od prosjeka** pojedine vrijednosti u uzorku: $x_i - \bar{x}$

$$\text{prosječno odstupanje} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})$$

$$\text{prosječno apsolutno odstupanje} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n |x_i - \bar{x}|$$

Def.: Varijanca uzorka	$s^2 = \frac{1}{n-1} \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2$
Def.: Standardna devijacija uzorka	$s = \sqrt{s^2}$
Def.: Varijanca populacije	$\sigma^2 = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n (x_i - \mu)^2$
gdje je μ prosjek populacije.	

Posjetiti <http://meteo.hr>

TEORIJA VJEROJATNOSTI

Terminologija

Pokus = bilo koji postupak ili proces koji rezultira opažanjem.

Ishod = rezultat pokusa.
Ishodi su nerazloživi i međusobno se isključuju!

Slučajni pokus

Prostor elementarnih događaja Ω = skup svih ishoda nekog pokusa.

Događaj = svaki podskup od Ω .

Elementarni događaj = jednočlani podskup

Složeni događaj = višečlani podskup

Sigurni događaj = Ω

Nemogući događaj = $\emptyset$ (prazan skup)

VENNOVI DIJAGRAMI

Definicije vjerojatnosti

Definicija a priori:

Neka imamo slučajni pokus s konačno mnogo elementarnih događaja i neka su svi ti elementarni događaji jednako mogući. Tada je vjerojatnost proizvoljnog događaja A vezanog uz taj pokus dana brojem elementarnih događaja povoljnih za taj događaj n_A podijeljenim s ukupnim brojem elementarnih događaja n :

$$n = k(\Omega) ; n_A = k(A) \Rightarrow P(A) = \frac{n_A}{n}$$

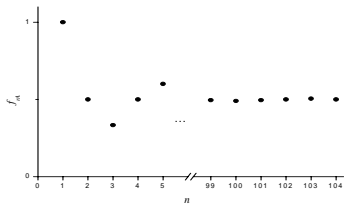
Manjkavosti:

- samo konačni skupovi
- kružna definicija

Frekvencija

Ponovimo slučajni pokus n puta. Neka se događaj A pojavio točno n_A puta. Tada broj n_A nazivamo **frekvencijom** događaja A (f_A), a broj $f_{rA} = \frac{n_A}{n} = \frac{f_A}{n}$ je **relativna frekvencija** tog događaja. Vrijedi $0 \leq f_{rA} \leq 1$

Statistička stabilnost relativnih frekvencija

Definicije vjerojatnosti

Definicija a posteriori:

Ako slučajni pokus zadovoljava uvjet statističke stabilnosti relativnih frekvencija, onda se **vjerojatnost a posteriori** proizvoljnog događaja A definira kao realan broj

$$P(A) \in [0,1]$$

oko kojeg se grupiraju relativne frekvencije tog događaja.

Manjkavosti:

- kako provjeriti stabilnost?
- Vjerojatnost jednog događaja?